

кращает объемы этого инструмента, уступая место частному инвестору.

Подошел к концу очередной этап использования бюджетных инвестиций в качестве инструмента финансовой поддержки экономики. Вновь приоритетными становятся частные инвестиции, а государственные – рассматриваются как менее эффективные. Так, в прогнозе социально-экономического развития Российской Федерации на 2012 год и плановый период 2013-2014 годов отмечается, что в 2011-2014 гг. динамика инвестиций во многом будет обусловлена ростом частных инвестиций в обрабатывающие сектора при сокращении государственных капитальных вложений в реальном выражении.

Значит ли это, что государство отказывается от такой формы бюджетных расходов как инвестиции. Однозначно, нет. Бюджетный сектор не может существовать вне государственной собственности, а значит останутся расходы государства связанные с поддержкой и обслуживанием государственной собственности. Вновь возникает проблема ее оптимизации. Решением проблемы будет не приватизация, как это было в 80-е годы XXI века, а различные формы ЧПП.

Современные условия хозяйствования возродили такую форму совместного инвестирования как концессия. Она остается наиболее компромиссной формой организации инвестиций государством. В ней соединяется реализация общественных интересов, которые защищает государство с его экономическими интересами; она представляет определенный потенциал для активизации инвестиционной деятельности бизнеса.

УДК 336.76: 336.732

БИБЛИОГРАФИЧЕСКИЙ СПИСОК:

1. Бюджетный кодекс Российской Федерации. Федеральный закон от 31 июля 1998 г. 145. – ФЗ.
2. Федеральный закон от 25 февраля 1999 г. № 39-ФЗ «Об инвестиционной деятельности в Российской Федерации, осуществляемой в форме капитальных вложений».
3. Федеральный закон от 21 июля 2005 г. № 115-ФЗ «О концессионных соглашениях».
4. Федеральный закон Российской Федерации от 8 мая 2010 г. № 83-ФЗ «О внесении изменений в отдельные законодательные акты Российской Федерации в связи с совершенствованием правового положения государственных (муниципальных) учреждений».
5. Федеральная адресная инвестиционная программа на 2012 год и на плановый период 2013 и 2014 годов [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://faip.economy.gov.ru>.
6. Заключение Счетной палаты РФ на проект федерального закона «О федеральном бюджете на 2012 год и на плановый период 2013 и 2014 годов» [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.ach.gov.ru/userfiles/tree/resolution2012>.
7. Данилов С. И. Перевернуть пирамиду ЧПП // Инициативы XXI века. – 2012. – № 10. – С. 12–17.
8. Горлова О. С. Совершенствование механизма финансового обеспечения автономных учреждений за счет бюджетных средств // Финансовая аналитика: проблемы и решения. – 2012. – № 5.
9. Кудрявцев А. Ю. Проблемы программно-целевого планирования и финансирования бюджетных инвестиций // Финансы и кредит. – 2009. – № 9. – С. 29–35.
10. Саакян Т. В. Инвестиции в объекты капитального строительства // Бюджетный учет. – 2012. – № 4. – С. 6–11.
11. Хабаев С. Г. Бюджетные инвестиции // Бюджетный учет. – 2011. – № 8. – С. 12–17.

Кравець В.І.

кандидат економічних наук, доцент,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

ІНСТИТУЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ ТА КРЕДИТНИХ СПІЛОК НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

THE INSTITUTIONS FEATURES OF FUNCTIONING OF COMMERCIAL BANKS AND CREDIT UNIONS IN THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE

АНОТАЦІЯ

Розкрито функціонування комерційних банків та кредитних спілок у структурі фінансового ринку України. Встановлено основні тенденції, стан та роль комерційних банків та кредитних спілок на ринку фінансових послуг. Визначено базові критерії діяльності кредитних спілок в Україні.

Ключові слова: фінансовий ринок, фінансові інститути, комерційний банк, кредитна спілка, фінансові послуги.

АННОТАЦІЯ

Раскрыто функционирование коммерческих банков и кредитных союзов в структуре финансового рынка Украины. Сформулированы основные тенденции, состояние и роль коммерческих банков и кредитных союзов, на рынке финансовых услуг. Определены базовые критерии деятельности кредитных союзов в Украине.

Ключевые слова: финансовый рынок, финансовые институты, коммерческий банк, кредитный союз, финансовые услуги.

ANNOTATION

A structure and functioning of commercial banks and credit unions is exposed at the financial market of Ukraine. Basic tendencies, state, role and development of commercial banks and credit unions, are considered at the market of financial services of Ukraine. The basic criteria of activity of credit unions of Ukraine are analysed.

Key words: financial market, financial institute, commercial bank, credit unions, financial services.

Постановка проблеми. Однією з ключових проблем фінансового ринку України є нерівномірний розвиток його інституційної структури. Структурні диспропорції звужують пропозицію фінансових послуг та формують залежність розвитку фінансового ринку від динаміки його ключового сегменту – банківського сектору. Тому важливим є розбудовування фінансових інститутів, здатних прямо конкурувати з комерційними банками та формувати позитивний ринковий імпульс для вдосконалення фінансових послуг. Дієвою альтернативою банківським установам виступають кредитні спілки, а тому важливим питанням є виявлення напрямів удосконалення їх діяльності з метою інституційної розбудови фінансового ринку України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні та практичні питання розвитку інституційної структури фінансового ринку розглядалися як у зарубіжній, так і у вітчизняній економічній науці, зокрема зарубіжними вченими: Л. Зінгалесом, Е. Сото, Р. Колбом, Ф. Мишкіним, Р. Раджаном, Р. Родрігесом, Д. Стігліцем, Р. Тобіном, В. Шарпом. Важливим є внесок вітчизняних вчених у дослідження проблем становлення фінансового ринку України. Формування структури фінансового ринку розглядалось: Л. Алексеенко, В. Базилевичем, З. Васильченко, В.

Корнєєвим, І. Лютим, В. Міщенко, С. Науменковою. Специфіку діяльності кредитних спілок та їх місце у інституційній структурі вивчали: Є. Галушка, М. Крупка, М. Манилич, Г. Терещенко, О. Юркевич. Проте є ряд напрямів дослідження, що вимагають більш глибоких наукових розвідок, зокрема щодо взаємодії між комерційними банками та кредитними спілками, перетину їх функцій у площині надання послуг на фінансовому ринку та виявлення інституційних чинників посилення конкуренції між даними фінансовими інститутами.

Постановка завдання. Важливим питанням, що вимагає вивчення є виявлення інституційних особливостей економічної діяльності комерційних банків та кредитних спілок та розробка напрямів підвищення їх функціональної ефективності у процесі надання фінансових послуг на фінансовому ринку України.

Виклад основного матеріалу. Розгляд інституційної структури фінансового ринку України вимагає деталізації виконання функцій фінансових інститутів в залежності від їх місця у системі перерозподілу фінансових ресурсів. Інституційна структура фінансового ринку складається з трьох основних рівнів: інститути-регулятори забезпечують інституційні умови діяльності фінансового ринку, функціональні інститути здійснюють перерозподіл фінансових ресурсів за допомогою інституціалізованих контрактів – фінансових інструментів та інститути інфраструктури забезпечують більш якісну реалізацію функцій фінансових інститутів функціонального рівня [1, с. 6]. Розвиток фінансових інститутів функціонального рівня детермінує процес та ефективність перерозподілу фінансових ресурсів в національній економіці.

В застосуванні до видів фінансових інститутів відповідними елементами функціональної інституційної структури, є [4, с. 10]:

на рівні інститутів, головною функцією яких є забезпечення функції перерозподілу вільних грошових ресурсів: комерційні банки, кредитні спілки, фінансові компанії;

на рівні інститутів, головною функцією яких є перерозподіл ризиків: страхові компанії, пенсійні фонди;

на рівні інститутів, що здійснюють функцію перерозподілу власності: інститути спільного інвестування.

Як зазначає професор В. Корнєєв, на сегменті перерозподілу вільних грошових ресурсів виділяються три основні елементи структурної організації фінансового ринку [3, с. 28]. Це комерційні банки, кредитні спілки та фінансові компанії. Ключовим та найбільш розвиненим в українській економіці є банківський сектор. Історично, він найпершим сформувався і став визначником розвитку фінансового ринку України з початку 90-х років ХХ століття і дотепер.

Разом з тим альтернативним та важливим елементом інституційної структури фінансового ринку на функціональному рівні в розрізі виконання функції перерозподілу грошових ресурсів, виступають кредитні спілки та фінансові компанії. Якщо фінансові компанії надають фінансові послуги, що частково торкаються сфери ринкових інтересів комерційних банків, то кредитні спілки діють у сегменті споживчого кредитування – «вотчинні» комерційних банків та виступають в якості прямих конкурентів банківських установ [7, с. 89].

Аналізуючи стан кредитних спілок, потрібно відзначити два моменти. По-перше, висока кількісна динаміка розвитку цих фінансових інститутів до 2008 року. По-друге, це суттєве скорочення кількості кредитних спілок в післякризовий період (рис 1.)

Пояснення такої ситуації полягає у високій чутливості даного фінансового інституту до кон'юнктури фінансового ринку. Оскільки за формою діяльності

Рис.1. Динаміка розвитку кредитних спілок в Україні, 2004-2011 рр.*

* Складено автором за даними: [8].

кредитні спілки є прямими конкурентами більш потужної банківської системи, можливість їх виживання залежить від більш ризикових кредитних (з меншою увагою до кредитоспроможності позичальника) та депозитних операцій (з більшим відсотком по кредиту), а це призводить до виникнення досить високого рівня ризику у фінансовій діяльності кредитної спілки [2, с. 92]. Жорстка конкурентна боротьба кредитних спілок з більш потужними комерційними банками за ресурсну та клієнтську бази сприяла підвищенню пропонуваного кредитними спілками відсотку по депозитах та його фіксації на вищому, порівняно з банками, рівні (рис. 2.).

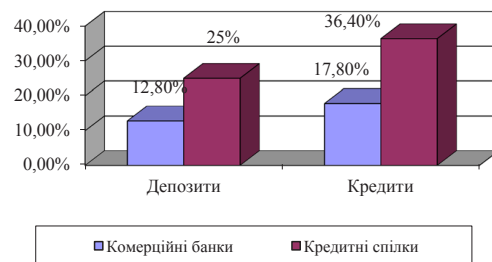

Рис. 2. Середньозважені ставки за депозитами та кредитами у комерційних банках та кредитних спілках у 2009 р.*

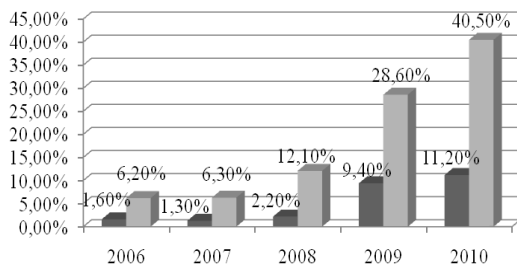
* Складено автором за даними: [7; 8].

Певним чином це дозволило залучити та утримати вкладників, але при цьому значно підвищилася вартість кредитів, пропонованих кредитними спілками. Порівняння розмірів відсотків по депозитах та кредитах комерційних банків та кредитних спілок показує, що відсоткова ставка депозитів кредитних спілок (25%) майже вдвічі більша за відсоткову ставку комерційних банків (12,8%), але при цьому відсоток по кредитах більш ніж вдвічі більший у кредитних спілках (36,4%), порівняно з банками (17,8%), що зумовлює зниження числа добросовісних позичальників та маргіналізує клієнтську базу, і головне інституційне завдання функціонування кредитних спілок – зменшення вартості позичкових ресурсів, не виконується.

Висока відсоткова ставка по кредитах кредитних спілок генерує додаткові ризики, пов'язані з простроченням та неповерненням кредитів. Як стверджує Г. Терещенко, інституційна слабкість кредитних спілок України криється саме у завищенні кредитних ставок, адже це призводить до неповернення кредитів як наслідок зростання заборгованості спілок перед вкладниками та знижує довіру до цих інститутів [6, с. 93].

На рисунку 3 показано динаміку прострочених кредитних зобов'язань учасників кредитних спілок і досить чітко фіксується швидке зростання заборгованості у кризовий період, що, на наш погляд, пояснюється саме високою вартістю кредитів кредитних

спілок, адже вплив фінансової кризи досить сильно знизив фінансовий потенціал позичальників, частина з них зазнала значного скорочення доходів, а це призвело до невиконання за кредитними зобов'язання

■ Прострочені кредитні комерційних банків, % ■ Прострочені кредитні кредитних спілок, %

Рис.3. Динаміка прострочених кредитів у кредитних портфелях комерційних банків та кредитних спілок у 2006-2010 рр., %.

* Складено автором за даними: [7; 8].

Слід зазначити, що частка активів кредитних спілок у загальній структурі активів стабільно зменшується, починаючи з 2008 року. Дана тенденція ілюструє досить високу чутливість кредитних спілок до кризових явищ, фактично вони з усіх фінансових інститутів відчували найбільш негативний вплив кризи [5, с. 136]. Існує відчутний дисбаланс між економічним потенціалом комерційних банків та кредитних спілок, ілюстрацією якого є розрахунок співвідношення між кількістю комерційних банків та кредитних спілок та середніми активами на один фінансовий інститут (табл. 1).

У процесі аналізу динаміки розвитку кредитних спілок та комерційних банків виявляється тенденція випереджального кількісного розвитку комерційних спілок. Якщо у 2004 році на один банк припадало 3,89 кредитних спілки, то в 2007 році вже 4,57 (приріст за період 2004-2008 рр.), а показник співвідношення середніх активів на один фінансовий інститут показує, що якщо до 2006 року відносний приріст активів кредитних спілок по відношенню до банків мав позитивну тенденцію (у 2004 році на 1 гривню активів КС припадало 621,5 грн. активів банківської установи, а в 2006 році лише 489,8 грн. на 1 гривню активів банківської установи), незважаючи на фактичну неспівставність по обсягу, все ж можна відзначити позитивну тенденцію з нарощування активів кредитних спілок.

З 2007 року банківські установи суттєво наростили активи, в розрахунку на одну фінансову установу

приріст за 2007-2009 рр. становив 46%, в той час як кредитні спілки спромоглися наростити активи тільки на 11% в 2008 році, а в 2009 році фактично знизили середні активи на 1 КС на 24%. Вказані тенденції яскраво засвідчують глибину проблеми співставного інституційного розвитку банківських установ та кредитних спілок.

Фактично банківський сектор за обсягами діяльності не просто переважає кредитні спілки, а можна сказати розчиняє їх інституційну активність. Фінансова потужність комерційних банків ставить їх у апriori більш конкурентне становище, маргіналізує кредитні спілки та інші фінансово-кредитні установи.

Втрата економічного потенціалу кредитних спілок в цілому знижує конкурентну напругу на ринку депозитно-кредитних фінансових послуг, але одночасно це призводить до зниження якості фінансових послуг та втрати досить широкої клієнтської бази, задоволення фінансових потреб якої комерційні банки не можуть досягнути ні фізично, ні організаційно. В кінцевому підсумку, витіснення з фінансового ринку кредитних спілок спрацьовує проти самих комерційних банків, адже скорочується клієнтська база, зменшується обсяг розрахунково-касових операцій.

Висновки. Розвиток якісної структури фінансового ринку полягає у забезпеченості конкурентності кожного з інституційних сегментів, а тому стабілізація діяльності кредитних спілок та нарощування їх економічного потенціалу є важливим і нагальним завданням, вирішення якого лежить у площині розв'язання тих протиріч у діяльності комерційних банків та кредитних спілок, що склалися на фінансовому ринку України.

На нашу думку, можливість подальшого розвитку кредитних спілок в Україні буде визначатись темпами їх концентрації та нарощування активів. В цьому сенсі перспективним є об'єднання фінансового потенціалу кредитних спілок та забезпечення більшої гнучкості в операційній діяльності за допомогою створення кооперативних банків. Розробка концепції функціонування кооперативного банку як осердя операційної діяльності кредитних спілок на території певного регіону є перспективним напрямом досліджень і вимагає подальшої розробки.

Іншим важливим перспективним напрямом дослідження виступає розробка концепції якісного інституційного регулювання діяльності кредитних спілок. Близькість до банківського сектору та специфіка діяльності кредитних спілок, на наш погляд, дозволяють здійснювати моніторинг їх діяльності інститутом-регулятором банківського сектору – Національним

Таблиця 1

Співвідношення між кількістю банків та кредитних спілок та середніми активами на один комерційний банк/кредитну спілку, у 2004-2010 рр. в Україні*

Показник	Рік						
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість діючих банків, од.	160	165	170	175	184	182	194
Загальні активи банків млрд.грн.	134,34	223,02	353,09	619	973,3	1001,6	1090,2
Активи на 1 банк, млн.грн.	839,63	1351,6	2077,0	3537,1	5289,7	5170,3	5619,6
Кількість діючих кредитних спілок, од.	623	723	764	800	829	755	659
Загальні активи кредитних спілок млрд.грн.	0,84	1,94	3,24	5,26	6,06	4,218	3,43
Активи на 1 кредитну спілку, млн.грн.	1,35	2,68	4,24	6,58	7,31	5,58	5,24
Співвідношення між кількістю банків та кількістю кредитних спілок (КС/банк)	3,89	4,38	4,49	4,57	4,5	4,14	3,39
Співвідношення між середніми активами на 1 банк і 1 кредитну спілку банків	621,5	504,1	489,8	773,9	724,5	926,5	1072,3

* Складено за даними: <http://www.bank.gov.ua/>; <http://www.dfp.gov.ua/>

банком України. Важливим напрямом подальших розвідок у цьому напрямі є вироблення механізму регулювання та розробка економічних нормативів за прикладом нормативів банківської діяльності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Базилевич В. Д. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В. Базилевич // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5–11.
2. Брусниковська К. Стан та перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / К. Брусниковська // Науковий вісник Волинського національного університету. – 2008. – № 7. – С. 90–95.
3. Корнєєв В. В. Фінансові посередники як інститути розвитку: монографія / В. Корнєєв. – К.: Основа, 2007. – 192 с.
4. Нікіфоров П. О., Кравець В. І. Інституційні передумови розвитку структури фінансового ринку // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: збірник наукових статей. Економіка. – Київ: КНУ, 2006. – № 90. – С. 9–12.
5. Степанова О. Місце і роль кредитних спілок на фінансовому ринку України // Вісник Бердянського університету менеджменту та права. – 2012. – № 2. – С. 135–139.
6. Терещенко Г. Перспективи розвитку кредитних спілок в Україні / Г. Терещенко // Фінанси України – 2009. – № 5. – С. 87–94.
7. Юркевич О. Місце та роль кредитних компаній на фінансовому ринку України / О. Юркевич // Фінанси України – 2009. – № 11. – С. 88–93.
8. Банківська статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://aub.org.ua/index.php> – назва з екрана.
9. Ринки кредитних спілок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua/1059.html> – назва з екрана.

УДК 657.1

Матросова В.О.

кандидат економічних наук, доцент,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Хижняк О.В.

магістрант,

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ БЮДЖЕТНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ НА ОСНОВІ КОШТОРИСУ

ESTIMATE-BASED PROBLEMS OF FINANCING BUDGET INSTITUTIONS

АНОТАЦІЯ

Стаття присвячена проблемам фінансування бюджетних установ. Розглянуто сутність, джерела та принципи бюджетного фінансування, існуючі прогалини законодавчої бази. Надано пропозиції з удосконалення процесу фінансування бюджетних організацій.

Ключові слова: бюджетна установа, бюджетне фінансування, фінансове регулювання, принципи фінансування, кошторисне фінансування.

АННОТАЦИЯ

Статья посвящена проблемам финансирования бюджетных учреждений. Рассмотрена сущность, источники и принципы бюджетного финансирования, существующие недостатки законодательной базы. Предоставлены предложения усовершенствования процесса финансирования бюджетных организаций.

Ключевые слова: бюджетное учреждение, бюджетное финансирование, финансовое регулирование, принципы финансирования, сметное финансирование.

ANNOTATION

This article is devoted to the problems of funding of state institutions. The essence, sources and principles of funding, existing gaps in legislation. The proposals to improve the financing of budget organizations.

Key words: state institution, budget financing, financial regulation, principles of finance, budget allowances.

Постановка проблеми. В умовах трансформації економічної системи України актуальним напрямком наукових досліджень є розробка теоретичних аспектів фінансування бюджетних організацій. Однією з характерних особливостей бюджетних установ є те, що вони всі, як правило, фінансуються за рахунок коштів бюджету (державного чи місцевого). На сьогодні успішне функціонування бюджетних організацій надзвичайно важливе, адже вони створюються державою для задоволення соціальних, культурних та інших потреб населення, а також для інших цілей, спрямованих на досягнення суспільних благ. Успішна діяльність бюджетної установи залежить від рівня її фінансування. Обсяг фінансування в свою чергу залежить від відображеної у кошторисі сума коштів, які установа планує використати протягом бюджетного року.

Тому актуальним є визначення проблем фінансування на основі кошторису.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями бюджетного фінансування займається ряд авторів: П. Й. Атамас, В. М. Опарін, М. С. Зякун, В. М. Федосов, О. Д. Василик, Р. Т. Дžoга, В. Г. Дем'янишин, В. О. Матвеева, С. В. Свірко, І. Д. Фаріон та інші. Вітчизняними науковцями в економічній літературі бюджетне фінансування розглядається у широкому та вузькому розумінні. Широке трактування цього фінансування стосується визначення його місця та ролі у регулюванні соціально-економічних процесів. У вузькому значенні бюджетне фінансування розглядається з боку держави як форма бюджетного механізму, а з боку суб'єктів господарювання – як форма фінансового забезпечення.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження проблем фінансування бюджетних установ на основі кошторису. Відповідно до мети були поставлені такі завдання: розкрити основні шляхи фінансування бюджетної сфери, дати рекомендації з покращення процесу фінансування бюджетних організацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Згідно з Бюджетним кодексом України [1] бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими.

Загальні ознаки бюджетних організацій: являються юридичними особами публічного права з державною чи комунальною формою власності; кошторисна форма бюджетного фінансування; невиробничий характер діяльності; економічний результат діяльності – неприбутковий.

Варто відмітити, що основним джерелом коштів бюджетних установ є державний та місцевий бюджети. Процес виділення коштів на видатки на основі кошторису називається фінансуванням. У зв'язку з цим слід звернути увагу на сутність бюджетного фінансу-